

nyújtanak Szervátiusz művészi pályájáról, mondandójának mibenlétéről – a portrékon (*Móricz, Bartók, Ady, Szabó Dezső, Németh László, Petőfi, Jókai*) át a hit (*Életfa, Kolozsvári Krisztus, Székely Pietà, Kolozsvári Pietà*), a nemzet, a művészet, a történelem (*Tüzes trónon, Dózsa halála, Kós Károly, Tamási Áron, Rajeczky Benjámín, Eötvös-oszlop, Orosházi Emlékpark, Magyar Oltár; Boldogasszonykő* stb.) kérdéseire adott válaszokig (és válaszokat váró, feltett kérdésekig).

Szervátiusz Klárának a művész-szel készített beszélgetésében Szervátiusz saját interpretációi is helyt kapnak. *Az idő kapujában* című írás a Szervátiusz Klára alkotta és a művész által elfogadott tematikus rendszerezés (a népi ihletettségéből született művek, a létportrék és az írott kövek csoportja) vezérvonalán haladva tekint végig a szobrok során. A művészt következő szisztematikus-ságú öninterpretációi informálnak a szobrok keletkezéstörténetéről, a megválasztott anyag miértjéről, a megjelenítés módjáról, az alkotói szándék mibenlétéről és kifejeződé-sének mikéntjéről; válaszaiban hangsúlyt helyez az adott szobor térben való elhelyezkedésére, fogadtatására és a belekódolt üzenetre is, amelyek-ből sugárzik az a tudatos, átgondolt, hiteles művészi magatartás, amely – ha (szerencsére) nem is példa nélkü-li, de mindenképpen: – példamutató.

A *Magyar Oltár*ról mondja a szobrász: „a hely és a megmunkálás igényli a körbejárást, de minden lépésnél, minden újabb síknál újabb élményt kap a szemlélő”. Az album sokszínűsége, összegző volta, a lényegre fókuszáló részletessége alapján joggal mondható: ugyanez érvényes *Az idő kapujában* által megrajzolt Szervátiusz-portréra is.

HORVÁTH ORSOLYA

(*Püski Kiadó, 2003, 48+64 oldal*)

SZENTECZKI CSABA:

A nyomtatott grafika története és technikái

Magyar szerző tollából még nem jelent meg hasonló összefoglaló munka. Magyarul már igen, Aleš Krejča *A művészi grafika technikái* című könyve 1986-ban. A két azonos tartalmú kötet azonban igen jól kiegészíti egymást. Amíg például Krejča illusztrációs anyaga inkább 20. századi alkotásokból áll, addig Szenteczki Csaba az egyes technikák fénykorában élő legkiválóbb mesterek műveiből válogat; emiatt hangsúlyosabb nála a 16–18. század. Bizonyos pontokon Krejča részletesebb, túlnyomórészt fekete-fehér ábrái és reprodukciói azonban nem érnek fel a Műszaki Kiadó/Alföldi Nyomda színes illusztrációs anyagá-

nak bőségével, változatosságával és technikai tökéletességével.

Az album legnagyobb erénye a világos, azonnal áttekinthető szerkezet, a pontos, de nem túlságosan részletező tárgyalásmód, a választott példaanyag kiválósága. A szerző az alkotókat, a grafikai alapanyagokat, az eszközöket és a technikákat veszi számba, s mindezt a magasnyomtatás, a mélynyomtatás, a síknyomtatás, valamint a szitanyomtatás formáin belül.

Bevezetéképpen a nyomat, a papír, valamint a festékek és a rajzolásához használható eszközök ismertetése olvasható. Az alapismeretek közé tartoznak az eredeti és a reprodukció közötti különbségek, a nyomatok csoportjai és jellegetességük. A tárolás, kiállítás fontos kellek a paszpартu, míg az azonosítás a szignatúra. A hordozóanyagok legfontosabbika a papír, ha másért nem, hát korai felhasználása okán; a vonatkozó rész kitér a kínai, a japán, az arab és az európai papír különbségeire is, illetve a ma használt ívek méretezésére.

A tulajdonképpeni fő rész a négy legfontosabb nyomatfajta sorrendjéből áll. Ezen fejezetek felépítése azonos elvek szerint komponált. Minden esetben elől áll a technológia általános értelmezése, amit az önálló nyomatleírások követnek. Mindezt kiegészíti mintegy példatárként a legjelentősebb mesterek műveiből készült válogatás, amely életrajzuk,

munkásságuk fontos eseményeit és eredményeit is tartalmazza.

A magasnyomtatás legtipikusabban a fametszetben nyilvánul meg, ezért ennek számtalan összetevőjét, alkalmazásának következményét tárgyalja a szerző. A fametszet fajtái mellett a kőmetszet, a litográfia és a cinkográfia legfontosabb tulajdonságait is közreadja. Hasznos segítség az olvasónak, a gyűjtőnek, hogy mely technikák eredményei téveszthetők össze egymással. A történeti rész tartalmazza az európai fametszés meghatározó mestereinek válogatott alkotásait, s a mozaikdúc révén a méltán világhíres színes japán fametszeteket is tárgyalási körébe vonja.

Ahogy a magasnyomtatás tipikus megnyilvánulási formája a fametszet, úgy a mélynyomtatásé a rézmetszet és a rézkarc. Közöttük a legfontosabb eltérés az, hogy míg az első esetben a művész közvetlenül a lemezre rajzol, addig a másodikban a lemezre felvitt alapozóanyagba, s a lemezt a rajz elkészülte után maratni kell az előhíváshoz. A rézmetszet a fametszethez hasonlóan szép karriert futott be a könyvkiadásban is, de később, a 18. században. A reprodukciók a mélynyomtatás európai útját mutatják, annak egyéb alkalmazási területeivel: az acélmetszettel, a hidegtűvel, a pontozásos és krétamodorú metszettel. Ide tartozik a 19. század egyik kedvelt mélynyomtatási technikája is, a heliogravűr.

A síknyomtatás legfőképp a papíros alapú nyomtatásban (könyvek, folyóiratok, plakátok) terjedt el a litográfia alkalmazása miatt. Ennek elkészítése és nyomtatása igen alapos, többoldalas leírás közben bontakozik ki az olvasó előtt, amelyet az egyes munkafázisokról készített sok-sok ábra magyaráz. A szitanyomtatás, bár vannak előzményei, a 20. század „neveletlen gyermeke”. Legfőképp a reklámban, iparban, kereskedelemben alkalmazták, s csak a tömegkultúrának a művészetbe emelésével került az alkotók érdeklődésének körébe.

A kötet sok-sok, itt nem említendő érdekességet is tartalmaz. Nyelve, témáinak logikus megközelítése, az illusztrációk változatossága és szépsége a legjobb ismeretterjesztő hagyományokat képviseli úgy, hogy még a szakember számára is tartogat meglepetéseket.

BUDA ATTILA

*(Műszaki Kiadó, Budapest, 2003,
302 oldal, 12 000 Ft)*

**KÓS KÁROLY – SZENTIMREI
JUDIT – NAGY JENŐ – F. HALAY
HAJNAL – FURU ÁRPÁD:**

Torockói népművészet

„Nincs egy tája Erdélynek, melyről többet írtak s a festészek több képet alkottak volna, mint ez” – írta

Torockóról 1854-ben Kóváry László. A Nyugati-érchegység lábánál fekvő aranyoszekei bányászok már a 19. században felkeltette a kutatók figyelmét. Az első megbízható leírás Orbán Baláztól származik, aki az 1870-es évek elején járt Torockón. Azóta sokan követték példáját. A 2002-ben megjelent kötet a 20. századi jelentős felmérések eredményeit tárja elénk. Kós Károly, Nagy Jenő és tanítványuk, F. Halay Hajnal a Művészettörténeti Intézet kutatócsoportjának tagjaként végzett gyűjtőmunkát Torockón 1947 és 1956 között. Szentimrei Judit a 70-es években már egy megváltozott faluképpel találkozott, Furu Árpád pedig a bányászváros építészetről és a jelenlegi restaurálási folyamatról ír.

Kós Károly a torockói vasművességet tanulmányozza dolgozatában. Az alapos illusztrációkkal ellátott szöveg nemcsak olyan technikai furcsaságokra világít rá, hogy mi a disznófoghúzó, a csecskarika, a tűzikutya vagy a faásó-papucs, hanem szociológiai és művészeti vonatkozásai is vannak. A hagyományos mesterségek leírása kapcsán az olvasó képet kap a torockói bányászok, szénégetők, kohósok, kovácsok mindennapjairól és ünnepeiről, a kereskedelemről és a község mezőgazdaságáról. A vasmunkák, kapuk, ablakrácsok, ajtóhúzó elemzések pedig az iparművészet különleges megnyilvánulási formájával találkoznak.